

Кафедра військової підготовки

Тема № 1 МІСЦЕВІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ.

Заняття 1: Основні різновиди місцевості та їх тактичні властивості

1. Предмет та завдання військової топографії. Місцевість, її елементи та їх вплив на боїові дії.
2. Тактичні властивості місцевості. Види місцевості за характером рельєфу.
3. Основні різновиди місцевості, їх характеристика та тактичні властивості.

Література:

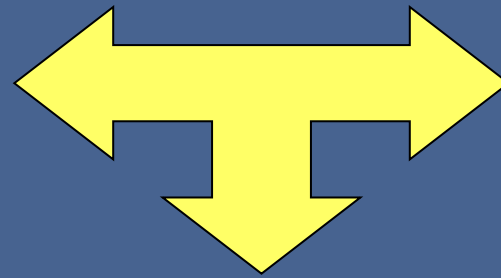
- С. Г. Шмаль "Військова топографія". ВІКНУ . Київ .1998 рік.
А. А. Псарев "Военная топография". Воениздат . Москва. 1986 р.
А.А. Псарев " Топографическая подготовка командира". Воениздат.. 1989р. р.
Бизов "Военная топография" Воениздат. 1990р. р.

ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ

галузь військової науки, яка вивчає місцевість, способи її вивчення та оцінки, орієнтування на ній, використання топографічних і спеціальних карт, аерофотознімків місцевості, здійснення вимірів за картою та на місцевості, порядок складання схем місцевості і бойових графічних документів, а також способи ведення розвідки місцевості та рекогносцировки.

**ВОГНЕВА
ПІДГОТОВКА**

**ЕКСПЛУАТАЦІЯ
БТТ**

ТАКТИКА

МІСЦЕВІСТЬ

це частина земної поверхні з усіма її елементами

Рельєф – це сукупність різних нерівностей земної поверхні.

Місцеві предмети – всі об'єкти місцевості, які створені природою чи працею людини: ґрунтово-рослинний покрив, гідрографія, мережа доріг, населені пункти, окремі місцеві предмети.

РЕЛЬЕФ

найбільш стабільний елемент, який не змінюється протягом десятків, а то і сотень років, та оцінюється по морфометричним показникам:

- абсолютна висота;
- вертикальне і горизонтальне розчленування;
- крутість схилів .

ФАКТОРИ ВПЛИВУ ВИСОТИ

- ◆ на кожні 100м температура знижується на $0,6^{\circ}\text{C}$, атмосферний тиск на 8-9мм, щільність повітря на 1,2%;
- ◆ зростає кількість опадів і швидкість вітрів;
- ◆ на висотах вище 1500м протягом півроку зимові умови з сильними морозами і глибоким сніжним покривом;
- ◆ утворення селів, зсувів і сніжних лавин;
- ◆ рідка мережа доріг.

НА БОЙОВІ ДІЇ

- знижується потужність двигунів і збільшуються витрати пального;
- знижується температура кипіння води;
- зменшується маневреність бойової техніки або взагалі виключається можливість її застосування;
- погіршується можливість скритого пересування;
- погіршуються умови спостереження та ведення вогню, точність ведення вогню;
- збільшуються можливості захисту військ від усіх видів зброї.

ГІДРОГРАФІЯ

ВОДНІ ОБ'ЄКТИ (річки, канали, озера, водоймища), особливо велику роль грають річки ступінь впливу яких залежить від їх кількості, розташування та індивідуальних особливостей кожної.

Оперативно-тактичне значення річок

визначається:

- ❖ особливостями долини і заплави;
- ❖ шириною і глибиною русла;
- ❖ швидкістю течії;
- ❖ наявністю гідротехнічних споруджень;
- ❖ крутістю спусків, висотою і щільністю ґрунту берега і русла.

ВПЛИВ НА БОЙОВІ ДІЇ

- природна перешкода на шляху військ;
- зручний рубіж для організації стійкої оборони;
- придатні для транспортування військ і вантажів;
- джерела водопостачання;
- являються орієнтирами для авіації

РІЧКИ ПО ШИРИНІ РУСЛА ПОДІЛЯЮТЬСЯ:

- вузькі (шириною до 60м) перетинаються частинами і підрозділами з використанням штатних переправних засобів;
- середні (від 60 до 300м) форсуються з використанням штатних і допоміжних переправних засобів (мостові і паромні переправи);
- широкі (шириною більше ніж 300м) на яких можливі усі види переправ обладнані за допомогою інженерних підрозділів та та можуть залучатись кораблі ВМФ.

РІЧКИ ПО ГЛИБИНІ ПОДІЛЯЮТЬСЯ:

- мілкі (глибиною до 1,5м) перетинаються убрід і за допомогою найпростіших табельних і підручних переправних засобів;
- глибокі (глибиною більше ніж 1,5м) БТР, БМП можуть форсувати вплав, танки під водою по дну річки інша техніка на переправних засобах.

ДОРОЖНЯ МЕРЕЖА

містить у собі всі наявні:

- ❖ автомобільні дороги;
- ❖ залізничні і караванні шляхи;
- ❖ в'ючні і пішохідні стежки;
- ❖ сезонні дороги колонні шляхи.

Оперативно-тактичне значення дорожньої мережі визначається:

- ◆ малюнком дорожньої мережі;
- ◆ шириною проїжджої частини;
- ◆ матеріалом покриття;
- ◆ якістю дорожніх споруд;
- ◆ схилами та радіусами поворотів

ВПЛИВ НА БОЙОВІ ДІЇ

- впливає на вибір маршрутів і смуг руху;
- визначає напрямки ударів і форми маневру;
- впливає на темпи пересування;
- окремі елементи (перехрестя, вигини) використовуються як орієнтири для військ;
- оперативність транспортування бойових вантажів.

За призначенням дороги поділяються:

- ❖ основні – шляхи пересування, маневру, підвозу та евакуації;
- ❖ допоміжні - під'їзні, об'їзні, запасні.

За напрямком дороги поділяються:

- ❖ фронтальні – що йдуть до фронту і є основними шляхами пересування, а також для підвозу і евакуації;
- ❖ рокадні – направлені вздовж фронту і є основними для перегрупування та маневру.

ГРУНТИ

узагальнена назва верхнього шару земної поверхні потужністю в кілька метрів.

ВПЛИВ НА БОЙОВІ ДІЇ

- умови інженерного обладнання районів зайнятих військами;
- особливості радіоактивного зараження місцевості;
- прохідність техніки по ґрунтових дорогах і поза дорогами.

По прохідності для техніки поділяються:

- ❖ доступні для руху транспорту в будь яку пору року і при будь-якій погоді (галечникові, щебенисті, гравійні);
- ❖ допускають рух тільки в суху погоду і у морозний період (глинисті, лесові, супіщані, торф'яні, солончакові);
- ❖ практично непридатні для руху (мокрі солончаки і леси, торфовища, сильно зволожені супіщані і глинисті ґрунти)

РОСЛИННИЙ ПОКРОВ

поділяється на деревинну (лісову), кущову та трав'янисту рослинність.
Найважливіший вплив має лісова рослинність.

Оперативно-тактичне значення лісу визначається:

- ◆ породою дерев;
- ◆ віком лісу;
- ◆ висотою і товщиною дерев;
- ◆ густотою насадженості і упорядженістю лісу

ВПЛИВ НА БОЙОВІ ДІЇ

- прохідність лісу можлива, якщо на 100м² приходить 3 дерева і менше або середня відстань між деревами більше ніж 8м;
- обмежують дальність видимості і тим самим ускладнюють спостереження;
- знижують дальність радіозв'язку і ефективність ведення вогню;
- утруднює орієнтування, цілевказання;
- сприяє схованому розташуванню, маскуванню та маневру;
- сприяє захисту від всіх видів зброї.

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ

До них відносяться всі наявні на місцевості:

- ◆ міста;
- ◆ селища;
- ◆ села;
- ◆ інші поселення.

Найбільш важливими з них є міста, що служать центрами політичного, економічного і культурного життя.

Оперативно-тактичне значення міст визначається

- ❖ ступінню обжитості місцевості;
- ❖ числом мешканців;
- ❖ площею і конфігурацією міської території;
- ❖ особливостями місцевості в межах міста і на підступах до нього;
- ❖ характером планування і забудови;
- ❖ структурою міської території;
- ❖ наявністю підземних споруджень.

Вплив на бойові дії

- рух можливий тільки по вулицям, які можуть бути легко блоковані;
- спостереження і ведення вогню надзвичайно ускладнене;
- покращена маскувальна ємкість та можливість укриття особового складу від усіх видів зброї;
- зручні для розквартирування військ, особливо взимку;
- притаманне розчленування на ряд окремих боїв.

ОБЖИТІСТЬ МІСЦЕВОСТІ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ

Тип місцевості	Основні характеристики обжитості місцевості		
	густота населених пунктів на 100 кв. км	середня відстань між населеними пунктами, км	число жителів на 1 кв. км
Густонаселена	більше 100	менше 1	більше 100
Добре обжита	5 – 100	1 – 5	10 – 100
Обжита	1 – 5	5 – 20	1 – 10
Мало обжита	0,1 – 1	20 – 50	0,1 – 1
Необжита	менше 0,1	більше 50	менше 0,1

За числом жителів характеризують величину міста :

- ❖ дрібні (до 5 тис жителів)
- ❖ малі (5 - 20 тис. жителів)
- ❖ середні (20 – 100 тис жителів)
- ❖ великі (100 – 500 тис жителів)
- ❖ дуже великі (більше ніж 500 тис жителів).

Види планування міст:

- ❖ прямокутне (Хмельницький, Кривий Ріг, Черкаси);
- ❖ радіальне чи радіально-кільцеве (Кам'янець-Подільський, Чернігів, Перемишль);
- ❖ нерегулярне (Львів, Чернівці, Ізяслав);
- ❖ змішане (Харків, Тернопіль, Одеса).

ОСНОВНІ СПОСОБИ ВИВЧЕННЯ МІСЦЕВОСТІ

- ❖ шляхом безпосереднього огляду та обстеження;
- ❖ за картою;
- ❖ за аерофотознімками;
- ❖ за різними джерелами.

Рельєф і місцеві предмети вивчаються і оцінюються командирами і штабами всіх ступенів відповідно до поставленої задачі.

ТАКТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ МІСЦЕВОСТІ

змінюються в ході розвитку засобів та способів збройної боротьби і залежать від характеру бойових дій, складу військ, типу місцевості, клімату району, пори року та метеорологічних умов.

характеризуються

визначаються

Прохідність

сприянням
або
перешкодою
руху військ
послабленням

- наявністю дорожньої мережі;
- рельєфом;
- гідрографією;
- ґрунтово-рослинним покривом;
- сезонними і погодними явищами

Захисні властивості

дії
вражаючих
факторів
ядерної
та звичайної

- характером рельєфу;
- наявністю населених пунктів (штучних споруд);
- ґрунтово-рослинним покривом:

умови
орієнтування

сприянням
зброї
визначення
свого
місцезнаходження
і потрібного
напрямку

- характерними формами рельєфу;
- наявністю різко виділених орієнтирів;

ТАКТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ МІСЦЕВОСТІ

характеризується

визначається

Умови
спостережен
ня

сприянням або
перешкодою виз-
начення
відомостей
про противника

- характером рельєфу;
- рослинним покривом;
- наявністю населених пунктів (штучних споруд);

Умови
маскуванн
я

дозволяють при-
ховати від про-
тивника розташу-
вання та
пересуван-
ня своїх військ

- характером рельєфу;
- наявністю населених пунктів (штучних споруд);
- ґрунтово-рослинним покривом;
- кольором і плямистістю місцевості

Умови
ведення
вогню

можливістю
веден-
ня точного
вогню
впливом на

- характером рельєфу;
- рослинним покривом;
- наявністю населених пунктів (штучних споруд);

Умови
інженерног
о
обладнанн
я

обсяг
робіт
фортифіка-
ційного
обладнан-
ня

- типом ґрунтів;
- рівнем ґрунтових вод;
- наявністю будівельних матеріалів;
- характером перешкод;

РІВНИННА МІСЦЕВІСТЬ

характеризується:

абсолютними висотами – до 300м;
відносними перевищеннями – до 25м;
крутизною схилів – до 2°

ГОРБКУВАТА МІСЦЕВІСТЬ

характеризується:

абсолютними висотами – до 500м;
відносними перевищеннями – до 25-200м;
крутизною схилів – до 2-3°

НИЗЬКОГІРНА МІСЦЕВІСТЬ

характеризується:

абсолютними висотами – до 500-1000м;
відносними перевищеннями – до 200-500м;
крутизною схилів – 5-10°

СЕРЕДНЬОГІРНА МІСЦЕВІСТЬ

характеризується:

абсолютними висотами – від 1000 до 2000м;
відносними перевищеннями – від 500 до 1000м;
крутизною схилів – 10-25°

ВИСОКОГІРНА МІСЦЕВІСТЬ

характеризується:

абсолютними висотами – понад 2000м;
відносними перевищеннями – 1000м і більше;
крутизною схилів – понад 25°

ЗА СТУПІННЮ ПЕРЕСІЧЕНОСТІ

лощинами, балками, річками та іншими природними перешкодами, які обмежують свободу пересування і маневру місцевість розподіляють на:

слабопересічена

сильнопересічена

до
10%
всієї
площі

середньопересічена

30% і
більш
всієї
площі

від
10%
до
30%
площі

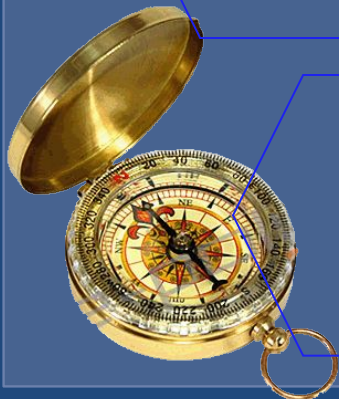
ПО ПРОХІДНОСТІ

Легкопрохідна – не обмежує швидкості і напрямку руху, допускає рух колон без посилення ґрунту

Прохідна – обмежує окремі напрямки але не швидкість, допускає повторний рух по одному сліду

Важкопрохідна – доступна для руху з невеликою швидкістю, допускає повторний рух по одному сліду кількох машин

Непрохідна – недоступна для руху машин без виконання значних робіт з Обладнання доріг

ЗА УМОВАМИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Відкрита – рівна або злегка горбиста місцевість, до 75% площі якої добре проглядається у всіх напрямках

Напівзакрита – площа якої зайнята природними схованками близько 20%, з командних висот проглядається до 50% простору

Закрита – гірська, горбиста місцевість вкрита лісами, садами, площа якої зайнята природними схованками 30% і більше, з командних висот проглядається менше 25% простору

ОЦІНКА ОБСТАНОВКИ І МІСЦЕВОСТІ

командир зобов'язаний:

- вивчити загальний характер місцевості і її вплив на дії підрозділів;
- визначити найбільш імовірні напрямки дії літаків, гелікоптерів та інших повітряних цілей противника на малих та гранично малих висотах;
- визначити танконебезпечні напрямки; вибрати найбільш вигідні позиції для розміщення своїх вогневих засобів;
- визначити найбільш доступні напрямки дії підрозділів та ділянки місцевості, від утримання яких залежить стійкість оборони;
- рубежі бойових задач механізованих і танкових підрозділів;
- місця розгортання командно-спостережних пунктів підрозділів, які будуть забезпечувати найкраще спостереження за місцевістю, противником і діями своїх підрозділів;
- найбільш стійкі від розрухи місцеві предмети, які можна використовувати в якості орієнтирів.

У висновках командир визначає в якій мірі місцевість впливає на виконання поставленої задачі та які заходи необхідно виконати, щоб найбільш повніше використати її позитивний вплив та зменшити негативний.